

χθη ἰδοῦσα παρεμβεβλημένον τὸ σκοτεινὸν καὶ φοβερόν τοῦτο σημεῖον. Οἱ φόβοι αὐτῆς κατὰ τοῦτο κατεπραύνοντο ὀλίγον ἐνθυμουμένης τὸν εὐκὸλον καὶ γενναῖον ἐνθουσισμὸν τὸν διακρίνοντα τὸν κόμητα. Ὁ Ραοῦλ ἐδείκνυε ψυχὴν τοσοῦτον ἀναπεπταμένην εἰς πᾶν γενναῖον αἶσθημα, πᾶσαν ἰδέαν ἄβραν ἢ ὑψηλὴν, ὥστε ἡ Σιδύλλα δὲν ἐφαινόμηνό ποτε νὰ ὑποπτεύσῃ αὐτὸν ἐπὶ ἀπολύτῳ ἀπιστίᾳ, τόσον ἐνόμιζε γειτνιαζόντα τὸ ποιητικὸν αἶσθημα πρὸς τὸ θρησκευτικόν, καὶ τὸν ἔρωτα τοῦ καλοῦ πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ. Ἐνίστε ὅμως ἡ εἰκὼν τοῦ ἀθέου Γάνδρακος, οὗ τινος δὲν ἠγνόει τὴν στενὴν μετὰ τοῦ κόμητος φιλίαν, ἐπεφαίνετο εἰς αὐτὴν αἴφνης καὶ διηκόντιζεν εἰς τὸν νοῦν αὐτῆς ἀπαισίους λάμψεις. Αἱ δὲ περίπλοκα αὐταί, ὧν ἡ μὲν Ὀνείλ συγκεκινημένη ἐδέχετο τὴν ἐκμυστήρευσιν, συνώδευσαν τῇ Σιδύλλῃ εἰς τῆς κυρίας Γύ-Φερβάνδου, καὶ νέφος μελαγχολίας ἐκάλυπτε τὸ μέτωπον αὐτῆς, καταλαβοῦσης εἰς τὴν τράπεζαν τὴν ὠρισμένην αὐτῇ μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Σώθης καὶ τοῦ κόμητος Ραοῦλ θέσιν.

(Ἔλεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Ἐπιστολὴ ε' (1).

Ἐν Ἀγίῳ Στεφάνῳ, τὴν 20 Σεπτεμβρίου 1864.

Τῷ διευθυντῇ τῆς Παρδώρας.

Τοσοῦτῳ βαγδαζαὶ καὶ συνεχεῖς αἱ βροχαί, αἱ καταποντίζουσαι τὴν πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου ἀφότου ἤλθον ἐνταῦθα, ὥστε μοὶ ἔλεγε τις τῶν φίλων προχθὲς ὅτι συμπάρεσθαι τὰ κύματα τοῦ Δουνάβεως. Καὶ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος βεβαίουσιν ὅτι οὐδέποτε βρέχει τὴν ὥραν ταύτην τοῦ χρόνου, καὶ ὅτι ἐξ ἐναντίας διαρκούσης αὐτῆς ἀναπτύσσονται θαυμάσιον τὰ θαλαρᾶ κάλλη τῆς φύσεως. Βέβαιον δὲ ὅτι οὐ μόνον ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ ἡ ὥρα αὕτη παρίσταται χαριστάτη. Ὁ Ἡσίοδος ὅστις, ὡς φαίνεται, δὲν ἀπεστρέφετο τὴν εὐθυμίαν, δύο τινὰ δὲν ὑπέφερε, τὴν βροχὴν ἐν ταιαύτῃ ὥρᾳ καὶ τὸ νέον κρασίον.

«Μηδὲ μένεις οἰδόντε νέον καὶ ὀπωρινὸν ὄμβρον.» Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ μισῶ μὲν μετὰ τοῦ Ἀσκραίου τὴν ὀπωρινὴν βροχὴν· περὶ τοῦ νέου ὅμως ἢ τοῦ γεγηρακότος παιδὸς τῆς ἀμπέλου πῶς νὰ τολμήσω νὰ ἐκστομίσω γνώμην ὃ οἶνον ἀγευστος ἐγὼ, παραβάλλων οὕτω πρὸς τὴν ἀμβροσίαν γεῦσιν τοῦ πρέσβους τῶν Μουσῶν τὰ ἄμουςα χεῖλη μου;

(1) Ὅρα φυλλάδ. 349—354.

Μικρά τις ὕφεσις τῆς βροχῆς ἐγένετο χθὲς, καὶ μεταβάς ἐνταῦθα διὰ θαλάσσης ἐξενίσθην εὐγενῶς ὑπὸ τοῦ Κ. Ψιακῆ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ. Ἡ φιλοξενία τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶναι ἀπαράδειγμάτιστος· ἐὰν δὲν θέλῃς νὰ δαπανήσῃς κατὰ τὰς τρεῖς ὥρας τοῦ ἔτους, πλὴν τοῦ χειμῶνος, οὔτε λεπτὸν πρὸς κατοικίαν καὶ τροφὴν, οὐδὲν εὐκολώτερον· διότι εἰς ὅποιανδήποτε οἰκίαν καὶ ἂν προσέλθῃς κατὰ τε τὸν Βόσπορον, τὸν Κεράτειον γόλπον καὶ τὰς νήσους, σὲ ὑποδέχονται ὁμολογοῦντές σοι μάλιστα καὶ χάριτας. Τὸ κατ' ἐμὲ, εἰς μάτην ἐνοικιάζω θάλαμον δσάκις ἐρχομαι ἐνταῦθα· πάντες ἀμιλλῶνται νὰ μὲ δεξιωθῶσι, καὶ πάντοτε ἀναχωρῶ λυπούμενος, ὅτι μὴ προσθὰς δὲν ἀπέδειξα πρὸς πάντας τὴν εὐγνωμοσύνην μου. Ἐνίστε ἀναπολὼν τὸν πλάνητα τοῦτον βίον ἐν Κωνσταντινουπόλει παρομοιάζω αὐτὸν γελῶν πρὸς τὸν τῶν κηρῶν τοῦ Βυζαντίου πρὸ τῆς ἀλώσεως. Καθὰ ποῦ ἀνέγνων ἐτελοῦντο τότε ἐνταῦθα τόσαι ἐκκλησιαστικαὶ πανηγύρεις ὅσας ἡμέρας ἔχει τὸ ἔτος, ἀνὰ μία καθ' ἑκάστην· οἱ δὲ ἀργοὶ καὶ φιλάργυροι φοιτῶντες εἰς αὐτάς ἔτρωγον καὶ ἔπινον ἀνεξόδως. Φαντάσθητι ὅτι χθὲς τὸ ἑσπέρας εἰσεβάλομεν ἀπροσδοκῆτως καὶ διὰ μιᾶς τέσσαρες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φιλοξενούντός με, βουλιμῶντες καὶ οἱ τέσσαρες καὶ ἔτοιμοι νὰ καταβροχθίσωμεν πᾶν τὸ προστυγόν· καὶ ὅμως εὗρομεν ἐτοίμην πλουσίαν τράπεζαν καὶ ἀνεπαύθημεν εἰς κοιτῶνας οὐχ ἥττον μαλακῶς εὐτρεπισμένους.

Σήμερον ἐσηκώθην πρωϊαίτερον τοῦ συνήθους ἵν' ἀκούσω τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶναι Κυριακὴ· ἀλλὰ πῶς νὰ προτείνω ἔξω τῆς θύρας τὸν πόδα; κατακλυσμός καὶ σκότος! Ἀναγκάζομαι λοιπὸν νὰ καθίσω πλησιέστατα τοῦ παραθύρου μου καὶ νὰ λαλήσω διὰ μολυβοκονδύλου μετὰ σοῦ.

Ἐπεθύμουν νὰ εἶπω τι περὶ τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, διότι ὡς πᾶσα ἡ περὶ τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων χώρα θὰ ἔχῃ καὶ αὐτὸς ἱστορίαν· οὐδὲν ὅμως γινώσκω ἢ ἐνθυμοῦμαι· νομίζω μόνον ὅτι εἰς τῶν τριῶν Βυζαντινῶν τῶν ἐξιστορησάντων τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως, τοῦ Δούκα, λέγω, τοῦ Φραντζῆ καὶ τοῦ Χαλκοκονδύλου, ὁ πρῶτος ἴσως, ποιεῖται μνησίαν τῶν πρὸς Σηλυμβριάαν κειμένων πυργίων τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ὧν κυριεύσας ὁ κατ' ἀκτὴν τῆς πάντας τοὺς ἔνδον κατέσφαξε. Γνωστὸν πρὸς τούτοις ὅτι ἡ μετὰ τὸ Ἑλλήνων καὶ Ταούρων ἐρις ἤρξατο ἐν Ἐπιβάταις, καὶ ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο καίτῃ πλησίον ἐκεῖνου. Σήμερον δὲ ἀπὸ εὐτελοῦς καὶ ταπεινοῦ ἀνεβιδάσθη εἰς περὶωπὴν πλουσίαν, διότι ἱκανοὶ τῶν ὁμογενῶν, τῶν Χίων μάλιστα, καὶ τινες Ἀρμένιοι ἔκτισαν ἐν αὐτῷ μεγαλοπρεπεῖς ἐκρινὰς οἰκίας, μετὰ τὸ κήπων περιανθῶν καὶ πολυδένδρων.

Μετὰ τὴν ἐμπορίαν, τὸ πρῶτιστον οὖσαν ἐπάγγελμα τῶν ἐνταῦθα, δευτέρα οὖσιωδεστάτη ἀσχολία ἐπέρχεται ἡ φύσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως· πάντες θαυμάζουσιν ἀενάως αὐτὴν καὶ πάντες ἵστανται πρὸ αὐτῆς ἐν ἐκστάσει· τὰ δένδρα, οἱ λόφοι, ὁ πορθμὸς, τὸ ρεῦμα, οἱ δαλφίνες, οἱ λάροι, ὁ Κεατ-χανές, τὸ Γκιόκσοῦ, ταῦτα καὶ τὰ παρόμοια, ἰδοὺ τὸ καύχημα, ἡ δόξα, τὸ δεύτερον μέλημα τῶν Βυζαντίων. Καὶ ὅτι μὲν λαμπρὰ, ἐξαισία, ἀπαράμιλλος ἡ φύσις τῆς δικαίως ὀνομασθείσης βασιλίδος τῶν πόλεων τίς ἀντιλέγει; Τίς δὲν ἐπλεξεν ἀπ' αἰώνων τὰ ἐγκώμια αὐτῆς; Ἀλλὰ μόνον τὸ ἐπάγγελμα καὶ αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ ἀποτελοῦσι τὴν εὐδαιμονίαν; Μόνον ἐξωτερικὰς ἀνάγκας ἔχει ὁ ἄνθρωπος; Πλὴν τοῦ σώματος ὁ Θεὸς ἐπεδαψίλευσε καὶ εὐγενέστερόν τι πρὸς ἡμᾶς, τὴν ψυχὴν, ἥτις καὶ αὐτὴ ἔχει τὰς ἰδίας ἀνάγκας. Ὡς τὸ σῶμα ἔχει χρεῖαν τροφῆς, οὕτω χρεῖαν τροφῆς ἔχει καὶ ἡ ψυχὴ. Καὶ ἐπειδὴ ἀξιοῦμεν ὅτι δὲν εἴμεθα πλέον βάρβαροι, ὅτι μάλιστα καὶ ἐπολιτίστημεν, πρόδηλον ὅτι πεπολιτισμένος οὔτε εἶναι οὔτε λέγεται ὁ ἄφρων ἀκαλλιέργητος τὴν ψυχὴν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν πεπολιτισμένων, ἡ διανοητικὴ τρυφή εἶναι πολὺ γλυκυτέρα τῆς διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ἀναμφιβόλως αἱ φυσικαὶ ἀνάγκαι καὶ πλέον κατεπείγουσαι καὶ ὅλως ἀκάθεκτοι εἰσὶν· ἀλλ' ὅταν διὰ τῆς φιλοπονίας κατορθώσῃ τις νὰ ἐπαρκῇ εἰς αὐτάς, ἀναπόφευκτον νὰ προνοήσῃ καὶ περὶ τῆς θεραπείας τῶν ἄλλων. Ἡ ἀσκήσις τοῦ νοῦς, τῆς φαντασίας, τῆς καλαισθησίας· ἡ ψυχικὴ διάχυσις, ἡ φιλία, ἡ εὐεργεσία· ὁ ἔρως τῆς πατρίδος καὶ τὰ τοιαῦτα, συννηωμένα πρὸς τὸν ἄνετον βίον, ἰδοὺ ἡ ἀληθινὴ εὐδαιμονία. Μόνον οἱ ἀγενεῖς καὶ ἀνάγωγοι λαοὶ πρεσβεῖουσιν ὅτι ὁ πλοῦτος ἐπέχει τόπον τῶν ἀρετῶν τούτων. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς τῶν ἀρχαίων ὠνόμαζε χαριέντως τὸν πλοῦτον τῆς τύχης ἑμετον· ἀλλ' ἐὰν ἡ τύχη στραφῇ ὡς ἄλλος κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἑμετον, τί ἀπολείπεται εἰς τὸν ἀπαίδευτον; Ἀπολείπεται ὅ,τι ἔλεγεν ὁ φιλόσοφος Βίων· ὁ ἀπαίδευτος πλούσιος, ἔλεγεν, ὁμοιάζει φαῦλον βελάντιον, τὸ ὁποῖον τιμᾶται μὲν ἐνὸς ἐχθροῦ χρυσίον ἐν ἑαυτῷ, ἀποσκυβαλίζεται δὲ ἔνθα κενωθέν.

Σπεύδω νὰ ὁμολογήσω, ὡς καὶ πρὸ δύο ἐτῶν ἔγραψα μετ' ἐπαίνων (1), ὅτι μεγίστη ἐνταῦθα ἡ ἀμύλλα εἰς σύστασιν σχολείων· σήμερον μάλιστα ἀνακηρύττω αὐτὴν καὶ πέραν τοῦ δέοντος ἐνθερμον, διότι εὖρον διδασκομένην τὴν γαλλικὴν καὶ εἰς τὰ τῆς κατωτάτης τάξεως σχολεῖα, πρὸς κοράσια ἀλφειῶν καὶ λεπτοεργῶν, καὶ προτιμωμένην τὴν διδασκαλίαν τῶν πολυτελῶν τῆς τῶν ἀναγκαιοτέρων ἐρ-

γοχείρων. Ἀλλ' ὡς πολλάκις εἶπον καὶ ὡς οὐδέποτε παύσομαι ἐπαναλαμβάνων ὅ,τι πρὸ ἑμοῦ εἶπε καὶ λέγει ὁ σφώτατος χρόνος, μόνη ἡ ἐν τοῖς σχολείοις ἐκπαίδευσις δὲν ἀρκεῖ. Οἱ μαθηταὶ ἐξερχόμενοι τῶν σχολείων τρέπονται μὲν ἀξιοπαίνως εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, οὐδέποτε ὅμως πλέον ἀνοίγρουσι βιβλίον. Ἀποκτῶσι μυριάδας *λερῶν*, παλάτια, ἐπιπλά ἐξ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, σκεύη τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας, ἀλλὰ, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, οὔτε κἂν χάριν στολισμοῦ βλέπει βιβλίον ἐπὶ τῶν τραπεζῶν αὐτῶν· καὶ αὐταὶ τοῦ Σπανοῦ αἱ φυλλάδες σπανίζουσι. Λυποῦμαι λέγων ὅτι δὲν συγκατατίθενται νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι τὸ ὁρατὸν τεκμήριον τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι τὸ βιβλίον καὶ μόνον τὸ βιβλίον. Εἰς τὰ σχολεῖα διδασκόμεθα γράμματα, γνώσεις ὅμως ἀποκτῶμεν ἀναγινώσκοντες.

Ὅτε πρὸ τινων μηνῶν περιερχόμενος τὸ Δέλτα τῆς Αἰγύπτου, ἐπισκεπτόμην χαίρων τὰ πρὸς καθαρισμόν τοῦ βάρβαρος καταστήματα τῶν ὁμογενῶν, εἶδον πολλοὺς τῶν ἁγγλῶν μηχανικῶν ἐπαγρυπνοῦντας τὰς μηχανὰς καὶ συγχρόνως ἀναγινώσκοντας ἐφημερίδα.

« Ἐφημερίς καὶ καθαρὸς ἄρτος, μοὶ ἔλεγον αἱ συνοδεύοντές με, ἰδοὺ οἱ δύο ἀπαραίτητοι ὅροι τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων τούτων· ἀδύνατον νὰ ζήσωσιν ἄνευ ἀναγνώσεως. » — « Ἀλλ' ἄφοῦ θαυμάζετε, ἀπῆντων πρὸς πάντας, διὰ τί καὶ δὲν μιμῆσθε τὸ παράδειγμα αὐτῶν; Αὐτοὶ μὲν εἰσιν ἀπόμισθοι, ἀποχειροβίωτοι, ὑμεῖς δὲ εἰσθε ἀνεξάρτητοι, ὑμεῖς μισθοῦτε καὶ τρέφετε αὐτούς. Γινώσκετε, προσέθετον, διὰ τί οἱ Ἅγγλοι εἰσὶν ἀνώτεροι πάντων τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν χρηστοθήειαν, τὴν εὐσέβειαν, τὸ φιλόνομον καὶ τὴν φιλοπατρίαν αὐτὴν; διότι ἀναγινώσκουσιν. Εἰσελθε καὶ εἰς τὴν πτωχοτέραν καλύβην τῆς Ἀγγλίας καὶ εἰμὴ πλείονα βεβαίως ὁμοῦς ἐν βιβλίῳ, τὴν θείαν Γραφὴν, ὅα ἴδης ἐπὶ τῆς τραπέζης. Καὶ μὴ νομίζετε ὅτι ἡ παρουσία ἔσται καὶ ἐνὸς βιβλίου δὲν εἶναι ὠφέλιμος· ὡς πολλάκις καὶ κεκορεσμένων ἐρεθίζει τὴν ὄρεξιν παρακείμενον βρῶμα, οὕτω καὶ τὸ παρακείμενον βιβλίον ὑπενθυμίζει τὴν παιδείαν καὶ προτρέπει εἰς ἀνάγνωσιν. »

Ἀλλ' εἰς ταῦτα μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀκούεις διδομένην στερεοτύπως ἀπόκρισιν· « Καὶρὸν δὲν ἔχομεν· » τινὲς δὲ καὶ μεμψιμοιροῦσιν ὅτι δὲν ἐκδίδονται κατὰλληλα βιβλία.

Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ἀπόκρισιν ἀντέταξα πάντοτε τὸ παράδειγμα τῶν χειρωνακτῶν Ἀγγλῶν· ἀλλὰ πρὸς τούτῳ εἶχον πρόχειρα καὶ ἕτερα ἀκαταμάχητα. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ πληθυσμὸς τῶν ἐκ τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης εἶναι πολὺ κατώτερος τοῦ τῶν ἡμετέρων· σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ εἰσὶν ἔμποροι, ἔχοντες τοὺς αὐτοὺς κόπους καὶ τὰς αὐτάς

(1) "Ὁρα τόμον Η'", φυλλάδ. 297 τῆς 4 Αὐγούστου 1862. Σ. Π.

ἐργασίας· καὶ ὅμως ἐν μὲν Σταυροδρομίᾳ ἐμέτρησα ἑξ εὐρωπαϊκῶν βιβλιοπωλείων πλουσιώως κατηρτισμένα, ἐν δὲ Γαλατῇ τρία μόνον ἑλληνικά, ἐπαρκούντα εἰς τὰς διανοητικὰς ἀνάγκας συμπάσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Θράκης. Καὶ ἐν ᾧ ἐκεῖνα εὐποροῦσι ποικίλων συγγραμμάτων, ταῦτα περιέχουσι σχολείων μόνον βιβλία, οἷον γραμματικὰς, γεωγραφίας, ἀλφάβητάρια καὶ τὰ τοιαῦτα. Τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενῶν ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει καὶ τὸν τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Γάλλων· ἀλλὰ χάριν μὲν τούτων ὑπάρχουσι δύο βιβλιοπωλεῖα, διὰ δὲ τοὺς ἡμετέρους οὐδὲ ἐν κατωρθώθη.

Ἐὰν μεταβαίνων ἐπὶ ἀτμοπλοίου ἀπὸ τῆς γερύρας τοῦ Γαλατῆ εἰς τὸν Βόσπορον ἢ ἐναλλάξ ἐπιθυμῆς νὰ μάθῃς ὁποῖους ἔχεις τοὺς συμπλωτῆρας, οὐδὲν εὐκολώτερον· διότι οἱ μὲν ἐκ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἀναγινώσκουσιν, οἱ δὲ ἡμέτεροι γλωσσοστροφοῦσιν. Ἀλλὰ καὶ καιροῦ ἂν στερῶνται οἱ ἡμέτεροι, στεροῦνται καὶ αἱ σύζυγοι αὐτῶν; Πῶς θὰ ἀναθρέψῃς τὰ ἴδια τέκνα μὴ καλλιεργουῦσαι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν;

Τὴν δὲ δευτέραν ἀπάντησιν, τὴν περὶ ἐλλείψεως καταλλήλων βιβλίων, θεωρῶ καὶ αὐτὴν ἀπλὴν πρόφασιν. Δὲν πρόκειται νὰ ἐγκύψῃ εἰς μελέτην ὁ ἔμπορος μετὰ πολὺν κόπον, ἀλλὰ νὰ ἀναγνώσῃ. Πρὸς αὐτὸν, τὸν τεχνίτην καὶ τὸν βιομήχανον, ἡ ἀνάγνωσις ἐστὶ ἀναψυχὴ, τέρψις, πόνων καὶ καμάτων ἀνάπαυλα· πρὸς τοῦτο δὲ καταλλήλотаτα πρὸ πάντων τὰ ἱστορικὰ βιβλία. Μήπως δὲν ἔχωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ὑπὸ Τρικούπη, τὴν τῆς ἀρχαίας ὑπὸ Παπαρρηγόπουλου, τὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑπὸ Φρεαρίτου, τὴν τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Σερβίας, τῆς Ρωσίας, τοῦ Καστριώτου ἢ Σκεντέρμπεη, τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Μ. Βρετανίας καὶ ἄλλας; Ἀλλ' ἂν δὲν ἔχωμεν πλείονα βιβλία τίνος τὸ σφάλμα; Ἢ νομίζουσιν ὅτι ὁ Εὐγένιος, ὁ Θεοτόκης, ὁ Κοραΐς ἠθελόν ποτε ὠφελῇσαι τοσούτῳ τὸ ἔθνος καὶ δοξάσει συγχρόνως ἑαυτοὺς, ἐὰν ἄλλοι δὲν ἀνελάμβανον τὴν δαπάνην τῆς ἐκδόσεως τῶν ὅσα ἔγραψαν; Καὶ ὁ συγγραφεὺς εἶναι θνητὸς, ἀνάγκην ἔχων τροφῆς καὶ ἐνδύματος· πρὸς τί νὰ κοπιᾷ ἐὰν δὲν εὕρισκῃ ἀγοραστάς; Πρὸ τοῦ 1821 ἔτους, ὡς καὶ ἄλλοτε ἀπέδειξα δι' ἀριθμῶν (1), οἱ εὐποροὶ ἐφιλοτιμοῦντο νὰ δαπανῶσιν ὑπὲρ ἐκδόσεως συγγραμμάτων· εἰς δὲ τὰς οἰκίας καὶ τῶν μετρίως ἡμμένων παιδείας ἐν Κωνσταντινουπόλει εὕρισκας πολυτόμους βιβλιοθήκας· ἰδοὺ πόθεν ἡ σπουδαιότης τῶν τότε δημοσιευθέντων· σήμερον δὲ τίς ἐνισχύει τοὺς συγγραφεῖς; Ὁ Κοντογόνης, ὁ Κουμπουρδής, ὁ Ραγκαβῆς, ὁ Φρεαρίτης, ὁ

Βερναρδάκης, ὁ Παπαρρηγόπουλος, ἔχουσι πονήματα ἑτοιμα πρὸς τύπωσιν· ἀλλὰ πολὺ φοβοῦμαι ὅτι θὰ θερμάνωσιν ποτε οἱ συγγραφεῖς, πρὸς τιμὴν τῆς ἑλληνικῆς φιλομουσίας, εἰς τὰς φλόγας τῶν χειρογράφων τὰς χεῖρας αὐτῶν. Ἐὰν οὐχὶ ἐκ τῶν περισευμάτων ἀλλ' ἐκ τῶν ψιγίων τῶν περισευμάτων ἐδαπάνῃ ἕκαστος ὀλίγα, ἠθελόν καὶ διὰ φιλολογικῶν ἔργων διαλευκάνει τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον ἀμαυροῦσιν οἱ ἐν Ἑλλάδι πολιτευόμενοι.

Δὲν κρύπτω ὅτι μὲ θλίβει ἡ τόση ἀδικησὶς· διότι πρὸς τί νὰ καταναλίσκαται τις ὑπὲρ τῶν κοινῶν χωρὶς νὰ εὕρισκῃ συνέργειαν; Ἀλλ' εὐτυχῶς τὴν θλίψιν μου μετριάξουσιν τὰ ἔργα τοῦ ἐνταῦθα Φιλολογικοῦ Συλλόγου, περὶ οὗ θέλω σοὶ ὁμιλήσει ἄλλοτε.

N. Δ.

ΔΙΚΗ ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΝΙΚΟΥ.

Ἐπὶ ἄρχοντος Κακοβούλου, Πελοποννησίου, Νοεμβρίου πρώτη ἱσταμένου, γραφὴν ἔθετο ὁ ἐνικὸς πρὸς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν βίας καὶ ὑπαρχόντων ἀρπαγῆς ἀφηρῆσθαι λέγων πάντων τῶν ἐν τῇ κοινῇ πληθυντικῶς ἐκφερομένων.

Ἐν ὧσιν μὲν, ὁ Γραμματικὴ δικαστὴς, ὀλίγα ἡδικοῦμένην ὑπὸ τοῦ πληθυντικοῦ τούτου καταχρωμένου τοῖς ἑμοῖς, οὐ βαρέως ἔφερον τὴν βλάβην καὶ παρήκουον ὑπὸ μετριοπαθείας τινὰ τῶν λεγομένων· παρῆβλεπον τὴν καλακείαν αὐτοῦ πρὸς τε τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς συγγραφεῖς, τούτους μὲν μεταβιβάσαντας εἰς τοὺς μετ' αὐτοὺς δεδικαιωμένην, οὕτως εἰπεῖν, τὴν κατάχρησιν, ἐκείνους δὲ ἀρεσκομένους πάντοτε ἀνθ' ἑνὸς νὰ φαίνωνται πολλοί, τοὺς μὲν ὑπὸ μετριοφροσύνης, τοὺς δὲ πάλιν ὑπ' ἀλαζονείας.

Παρεῖδον τὸν κόλακα πληθυντικὸν τὸν μέγαν ἐκείνον Ἀλέξανδρον παρὰ πείσαντα καὶ ὑπαγορεύσαντα αὐτῷ τὴν κακὴν φράσιν· «ἀπεστάλκαμέν σοι λιθανωτὸν ἄφθογον καὶ σμύρναν,» τὴν μετριότητά μάλιστα ἐκείνην τοῦ σίγματος, διὰ τὴν συγκυρίαν, μιμηθεὶς «μηδέποτε τῷ ζήτῃ ἐγκαλέσαντος, σμάραγδον ἀποσπάσσει καὶ πᾶσαν ἀφιλομένῳ σμύρναν.» Παρεῖδον τὴν διὰ τὸν κατάρaton τοῦτον προσγενομένην μοι ἀδικίαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐνικῶς μὲν, ὡς εἰκὸς, διαμειδιῶντος, πληθυντικῶς δὲ λέγοντος· «οὐκ ἦδη σοὶ νερικηκέσαι δοκοῦμεν ἀπηλλαγμένοι τοῦ πλατᾶσθαι;» Καὶ τὸν Θουκυδίδην δὲ αὐτὸν, εἰς ὃν πάντοτε τὴν δυνατὴν παρέσχον βοήθειαν, ἀγνώμονα καὶ ἀχάριστον πρὸς με κατέστησε. Καὶ ὅμως ἐσιώπησα.

(1) Ὁρα τόμ. Δ'. φυλλάδ. 93. σελ. 570. Σ. Π.